

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 6ης Μαρτίου 2007*

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-338/04, C-359/04 και C-360/04,

με αντικείμενο αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλαν το Tribunale di Larino (Ιταλία) (C-338/04) και το Tribunale di Teramo (Ιταλία) (C-359/04 και C-360/04) με αποφάσεις της 8ης και της 31ης Ιουλίου 2004, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 6 και στις 18 Αυγούστου 2004 αντιστοίχως, στο πλαίσιο των ποινικών δικών κατά των

Massimiliano Placanica (C-338/04),

Christian Palazzese (C-359/04),

Angelo Sorricchio (C-360/04),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas και K. Lenaerts, προέδρους τμήματος, J. N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann (εισηγητή), Γ. Αρέστη, A. Borg Barthet και M. Ilešič, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 7ης Μαρτίου 2006,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι M. Placanica και C. Palazzese, εκπροσωπούμενοι από την D. Agnello, avvocatessa,

- ο A. Sorricchio, εκπροσωπούμενος από τους R. A. Jacchia, A. Terranova, I. Picciano και F. Ferraro, avvocati,

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τους A. Cingolo και F. Sclafani, avvocati dello Stato (C-338/04, C-359/04 και C-360/04),

- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη αρχικώς από την D. Haven και στη συνέχεια από τον M. Wimmer, επικουρούμενους από τους P. Vlaemminck και S. Verhulst, advocaten (C-338/04),

- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον C.-D. Quassowski και την C. Schulze-Bahr (C-338/04),

- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον F. Díez Moreno (C-338/04, C-359/04 και C-360/04),

- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον G. de Bergues και την C. Bergeot-Nunes (C-338/04),

- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον H. Dossi (C-338/04, C-359/04 και C-360/04),

- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. I. Fernandes και την A. P. Barros (C-338/04, C-359/04 και C-360/04), επικουρούμενους από τον J. L. da Cruz Vilaça, advogado (C-338/04),

- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την T. Rynnä (C-338/04),

- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον E. Traversa (C-338/04, C-359/04 και C-360/04),

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 16ης Μαΐου 2006,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Οι αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία των άρθρων 43 ΕΚ και 49 ΕΚ.

Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο ποινικών δικών κατά των M. Placanica, C. Palazzese και A. Sorricchio, κατηγορουμένων για μη τήρηση της ιταλικής νομοθεσίας περί συγκεντρώσεως στοιχημάτων. Οι υπό κρίση αιτήσεις εντάσσονται σε παρεμφερές νομικό και πραγματικό πλαίσιο με τις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις της 21ης Οκτωβρίου 1999, C-67/98, Zenatti (Συλλογή 1999, σ. I-7289), και της 6ης Νοεμβρίου 2003, C-243/01, Gambelli κ.λπ. (Συλλογή 2003, σ. I-13031).

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Η ιταλική νομοθεσία ορίζει, κατ' ουσίαν, ότι η συμμετοχή στη διοργάνωση τυχερών παιγνίων, περιλαμβανομένης της συγκεντρώσεως στοιχημάτων, εξαρτάται, αφενός, από την παραχώρηση αδειάς των αρμόδιων αρχών και, αφετέρου, από τη χορήγηση αδειάς της αστυνομίας. Οι παραβάσεις των οικείων νομοθετικών διατάξεων επισύρουν ποινικές κυρώσεις, με ανώτατο όριο την τριετή φυλάκιση.

Οι παραχωρήσεις αδειών

- 4 Άδειες για τη διοργάνωση στοιχημάτων επί αθλητικών συναντήσεων παραχωρούσαν, έως το 2002, η Ιταλική εθνική ολυμπιακή επιτροπή (Comitato olimpico nazionale italiano, στο εξής: CONI) και η Εθνική ένωση για τη φυλετική βελτίωση των ίππων (Unione nazionale per l'incremento delle razze equine, στο εξής: UNIRE), οι οποίες είχαν το δικαίωμα να διοργανώνουν στοιχήματα επί των αθλητικών εκδηλώσεων που πραγματοποιούνταν ή διεξάγονταν υπό τον έλεγχό τους. Τούτο προέκυπτε από τις συνδυασμένες διατάξεις του νομοθετικού διατάγματος 496 της 14ης Απριλίου 1948 (*GURI* αριθ. 118, της 14ης Απριλίου 1948), του άρθρου 3, παράγραφος 229, του νόμου 549 της 28ης Δεκεμβρίου 1995 (τακτικό συμπλήρωμα της *GURI* αριθ. 302, της 29ης Δεκεμβρίου 1995), και του άρθρου 3, παράγραφος 78, του νόμου 662 της 23ης Δεκεμβρίου 1996 (τακτικό συμπλήρωμα της *GURI* αριθ. 303, της 28ης Δεκεμβρίου 1996).

- 5 Ειδικοί κανόνες για την παραχώρηση αδειών από την CONI θεσπίστηκαν με το διάταγμα 174 του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών, της 2ας Ιουνίου 1998 (*GURI* αριθ. 129, της 5ης Ιουνίου 1998, στο εξής: διάταγμα 174/98), και για την παραχώρηση αδειών από την UNIRE με το διάταγμα 169 του Προέδρου της Δημοκρατίας, της 8ης Απριλίου 1998 (*GURI* αριθ. 125, της 1ης Ιουνίου 1998).

- 6 Το διάταγμα 174/98 προέβλεπε ότι η παραχώρηση αδειών από την CONI πραγματοποιείται με διαγωνισμό. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, η CONI όφειλε να μεριμνά για τη διαφάνεια του μετοχολογίου των παραχωρησιούχων και για την ορθολογική κατανομή των σημείων συγκεντρώσεως και αναλήψεως στοιχημάτων στην ιταλική επικράτεια.

- 7 Προς διασφάλιση της διαφάνειας του μετοχολογίου, το άρθρο 2, παράγραφος 6, του διατάγματος 174/98 προέβλεπε ότι, οσάκις ο παραχωρησιούχος ήταν κεφαλαιουχική εταιρία, οι απολαύουσες δικαιώματος ψήφου μετοχές έπρεπε να εκδίδονται στο όνομα φυσικών προσώπων ή ομορρυθμών ή ετερορρυθμών εταιριών και δεν μπορούσαν να μεταβιβασθούν με απλή οπισθογράφηση.

- 8 Ανάλογες ήταν και οι διατάξεις που αφορούσαν την παραχώρηση αδειών από την UNIRE.

- 9 Το 2002, οι αρμοδιότητες της CONI και της UNIRE στον τομέα των στοιχημάτων επί αθλητικών εκδηλώσεων μεταβιβάστηκαν, κατόπιν θεσπίσεως μιας σειράς

νομοθετικών διατάξεων, στην Αυτόνομη Διοίκηση των Μονοπωλίων του Κράτους, η οποία τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών.

- 10 Σύμφωνα με τροποποίηση την οποία επέφερε, στο πλαίσιο της μεταβιβάσεως των οικείων αρμοδιοτήτων, το άρθρο 22, παράγραφος 11, του νόμου 289, της 27ης Δεκεμβρίου 2002 (τακτικό συμπλήρωμα της *GURI* αριθ. 305, της 31ης Δεκεμβρίου 2002, στο εξής: δημοσιονομικός νόμος για το έτος 2003), όλες οι κεφαλαιουχικές εταιρίες, χωρίς περιορισμό ως προς τη μορφή τους, δύνανται πλέον να μετέχουν στους διαγωνισμούς για την παραχώρηση αδειών.

Οι άδειες της αστυνομίας

- 11 Άδεια της αστυνομίας χορηγείται μόνο σε όσους είναι παραχωρησιούχοι ή σε όσους έχουν έγκριση από υπουργείο ή από άλλη αρχή, η οποία έχει κατά νόμο το αποκλειστικό δικαίωμα διοργανώσεως και εκμεταλλεύσεως στοιχημάτων. Οι εν λόγω προϋποθέσεις χορηγήσεως απορρέουν από το άρθρο 88 του βασιλικού διατάγματος 773, περί κωδικοποιήσεως των νόμων για τη δημόσια ασφάλεια (*Regio Decreto* αριθ. 773, *Testo unico delle leggi di pubblica sicurezza*), της 18ης Ιουνίου 1931 (*GURI* αριθ. 146, της 26ης Ιουνίου 1931), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 37, παράγραφος 4, του νόμου 388, της 23ης Δεκεμβρίου 2000 (τακτικό συμπλήρωμα της *GURI* αριθ. 302, της 29ης Δεκεμβρίου 2000, στο εξής: βασιλικό διάταγμα).
- 12 Επιπλέον, βάσει των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 11 και 14 του βασιλικού διατάγματος, η αστυνομία δεν χορηγεί άδεια σε όποιον έχει καταδικασθεί σε ορισμένες ποινές ή για ορισμένα ποινικά αδικήματα, ιδίως δε για εκείνα που

άπτονται της εντιμότητας και των χρηστών ηθών ή αφορούν παράβαση των κανονιστικών ρυθμίσεων περί τυχερών παιγνίων.

- 13 Κατόπιν της χορηγήσεως της αδείας, ο δικαιούχος οφείλει, βάσει του άρθρου 16 του βασιλικού διατάγματος, να παρέχει ανά πάσα στιγμή στα όργανα της τάξεως πρόσβαση στις εγκαταστάσεις όπου ασκείται η δραστηριότητα για την οποία παρασχέθηκε η άδεια.

Οι ποινικές κυρώσεις

- 14 Το άρθρο 4 του νόμου 401, της 13ης Δεκεμβρίου 1989, περί παρεμβάσεως στον τομέα των παράνομων παιγνίων και στοιχημάτων και περί προστασίας της ομαλής διεξαγωγής των αθλητικών συναντήσεων (*GURI* αριθ. 294, της 18ης Δεκεμβρίου 1989), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 37, παράγραφος 5, του νόμου 388 (στο εξής: νόμος 401/89), προβλέπει τις ακόλουθες ποινές για την παράνομη συμμετοχή στη διοργάνωση τυχερών παιγνίων:

«1. Οποιοσδήποτε μετέχει παρανόμως στη διοργάνωση λαχειοφόρων αγορών, στοιχημάτων ή διαγωνισμών προγνωστικών, για τους οποίους αποκλειστικώς αρμόδιο είναι το Δημόσιο ή άλλοι παραχωρησιούχοι οργανισμοί, τιμωρείται με φυλάκιση έξι μηνών έως τριών ετών. Η ίδια ποινή επιβάλλεται σε οποιονδήποτε διοργανώνει στοιχήματα ή διαγωνισμούς προγνωστικών επί των αθλητικών δραστηριοτήτων που διαχειρίζεται είτε η CONI και οι λειτουργούντες υπό την εποπτεία της οργανισμοί είτε η UNIRE. Οποιοσδήποτε μετέχει παρανόμως στη δημόσια διοργάνωση στοιχημάτων για άλλες αθλητικές συναντήσεις μεταξύ ανθρώπων ή για διαγωνισμούς ζώων, ή για παίγνια επιδεξιότητας, τιμωρείται με φυλάκιση τριών μηνών έως ενός έτους και με πρόστιμο ύψους τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου λιρών. [...]

2. Οποιοσδήποτε διαφημίζει διαγωνισμούς, παίγνια ή στοιχήματα που διοργανώνονται κατά τον περιγραφόμενο στην παράγραφο 1 τρόπο, χωρίς, πάντως, να είναι συνεργός σε ένα από τα οριζόμενα στην εν λόγω παράγραφο ποινικά αδικήματα, τιμωρείται με φυλάκιση τριών μηνών κατ' ανώτατο όριο και με πρόστιμο ύψους από εκατό χιλιάδες έως ένα εκατομμύριο λίρες.

3. Οποιοσδήποτε μετέχει σε διαγωνισμούς, παίγνια ή στοιχήματα τα οποία διοργανώνονται κατά τον περιγραφόμενο στην παράγραφο 1 τρόπο, χωρίς, πάντως, να είναι συνεργός σε ένα από τα οριζόμενα στην εν λόγω παράγραφο ποινικά αδικήματα, τιμωρείται με φυλάκιση τριών μηνών κατ' ανώτατο όριο και με πρόστιμο ύψους από εκατό χιλιάδες έως ένα εκατομμύριο λίρες.

[...]

4 bis. Οι προβλεπόμενες από το παρόν άρθρο κυρώσεις επιβάλλονται σε οποιονδήποτε ασκεί στην Ιταλία, χωρίς παραχώρηση, έγκριση ή άδεια, κατά την έννοια του άρθρου 88 του [βασιλικού διατάγματος], δραστηριότητα η οποία συνίσταται στην αποδοχή ή τη συγκέντρωση ή, εν πάση περιπτώσει, στη διευκόλυνση της αποδοχής ή της συγκεντρώσεως καθ' οιονδήποτε τρόπο, περιλαμβανομένου του τηλεφώνου ή της πληροφορικής, παντός είδους στοιχημάτων που γίνονται αποδεκτά από έτερον στην Ιταλία ή στην αλλοδαπή.

[...]»

Η νομολογία του Corte suprema di cassazione

- 15 Με την απόφασή του 111/04, της 26ης Απριλίου 2004 (στο εξής: απόφαση Gesualdi), το Corte suprema di cassazione (Ιταλία) εξέτασε το συμβατό της ιταλικής νομοθεσίας περί τυχερών παιγνίων προς τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ. Το δικαστήριο αυτό κατέληξε, με την ανάλυσή του, ότι η ιταλική νομοθεσία δεν αντιβαίνει στα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ.
- 16 Με την απόφαση Gesualdi, το Corte suprema di cassazione διαπίστωσε ότι ο Ιταλός νομοθέτης ακολουθεί από πολλών ετών μια πολιτική αναπτύξεως του τομέα των τυχερών παιγνίων, η οποία σκοπεί προδήλως στην αύξηση των φορολογικών εσόδων και ότι οι ιταλικές νομοθετικές ρυθμίσεις ουδόλως δικαιολογούνται από λόγους που αφορούν την προστασία των καταναλωτών ή την ανάσχεση της ροπής τους προς τα τυχερά παίγνια ή τη μείωση των προσφερόμενων παιγνίων. Εξάλλου, το δικαστήριο αυτό επισήμανε ότι πραγματικός σκοπός της ιταλικής νομοθεσίας είναι να διασφαλίσει ότι οι δραστηριότητες που συνδέονται με τα τυχερά παίγνια ασκούνται εντός ελεγχόμενων κυκλωμάτων, προκειμένου να αποτρέπεται η εκμετάλλευσή τους για εγκληματικούς σκοπούς. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, οι οικείες νομοθετικές διατάξεις προβλέπουν ότι τόσο τα πρόσωπα που έχουν την εκμετάλλευση των στοιχημάτων και των διαγωνισμών προγνωστικών όσο και οι εγκαταστάσεις στις οποίες ασκείται η εκμετάλλευση αυτή υπόκεινται σε έλεγχο και επιτήρηση. Το Corte suprema di cassazione έκρινε ότι οι σκοποί αυτοί καθαυτοί αρκούν για να δικαιολογήσουν τους περιορισμούς της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών.
- 17 Όσον αφορά τις προϋποθέσεις που σκοπούν στη διασφάλιση της διαφάνειας του μετοχολογίου των παραχωρησιούχων, οι οποίες έχουν, μεταξύ άλλων, ως συνέπεια τον αποκλεισμό από τους διαγωνισμούς για την παραχώρηση αδειών των εταιριών,

των οποίων οι μέτοχοι δεν ήταν δυνατό να εξατομικευθούν ανά πάσα στιγμή, το Corte suprema di cassazione έκρινε με την απόφαση Gesualdi ότι οι ιταλικές κανονιστικές ρυθμίσεις δεν εισάγουν ούτε άμεση ούτε έμμεση διάκριση εις βάρος των αλλοδαπών εταιριών, καθόσον συνεπάγονται τον αποκλεισμό όχι μόνον των αλλοδαπών κεφαλαιουχικών εταιριών που η ταυτότητα των μετόχων τους δεν μπορεί να προσδιορισθεί επακριβώς, αλλά και όλων των αντίστοιχων ιταλικών κεφαλαιουχικών εταιριών.

Οι διαφορές των κύριων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα

Η διαδικασία παραχώρησης των αδειών

- 18 Από τις δικογραφίες προκύπτει ότι, στις 11 Δεκεμβρίου 1998, η CONI προκήρυξε, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις της ιταλικής νομοθεσίας, διαγωνισμό που αφορούσε την παραχώρηση 1 000 αδειών διαχείρισης στοιχημάτων επί αθλητικών εκδηλώσεων, αριθμός ο οποίος κρίθηκε, βάσει ειδικής εκτιμήσεως, επαρκής για ολόκληρη την ιταλική επικράτεια. Παράλληλα, ο Υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών, με τη σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Γεωργικής και Δασικής Πολιτικής, προκήρυξε διαγωνισμό που αφορούσε την παραχώρηση 671 νέων αδειών για την αποδοχή στοιχημάτων επί ιππικών αγώνων, ενώ 329 άδειες που είχαν παραχωρηθεί κατά το παρελθόν ανανεώθηκαν αυτομάτως.
- 19 Η εφαρμογή επί των εν λόγω διαγωνισμών των διατάξεων που αφορούσαν τη διαφάνεια του μετοχολογίου, όπως ίσχυαν κατά τον χρόνο εκείνο, είχε, μεταξύ

άλλων, ως συνέπεια να αποκλεισθούν από τους διαγωνισμούς αυτούς οι οικονομικοί φορείς που είχαν συσταθεί ως κεφαλαιουχικές εταιρίες με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο, καθόσον δεν ήταν δυνατό να προσδιορισθεί ανά πάσα στιγμή και με ακρίβεια η ταυτότητα των μετόχων τους. Κατόπιν των διαγωνισμών αυτών, παραχωρήθηκαν, το 1999, άδειες οι οποίες ίσχυαν για έξι έτη και μπορούσαν να ανανεωθούν για μια επιπλέον εξαετία.

Η εταιρία Stanley International Betting Ltd

- 20 Η Stanley International Betting Ltd (στο εξής: Stanley) είναι εταιρία αγγλικού δικαίου, ανήκουσα στον όμιλο Stanley Leisure plc, εταιρία αγγλικού δικαίου, εισηγμένη στο Χρηματιστήριο του Λονδίνου (Ηνωμένο Βασίλειο). Αμφότερες οι εταιρίες έχουν την έδρα τους στο Λίβερπουλ (Ηνωμένο Βασίλειο). Ο όμιλος δραστηριοποιείται στον τομέα των τυχερών παιγνίων και είναι ο τέταρτος μεγαλύτερος bookmaker και η πρώτη εταιρία στην εκμετάλλευση οίκων τυχερών παιγνίων στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- 21 Η Stanley αποτελεί μία από τις εταιρίες μέσω των οποίων ο όμιλος Stanley Leisure plc ασκεί τις δραστηριότητές του εκτός του Ηνωμένου Βασιλείου. Η εταιρία αυτή ασκεί νομοτύπως τη δραστηριότητα του bookmaker στο εν λόγω κράτος μέλος δυνάμει αδείας που της έχει χορηγήσει ο Δήμος του Λίβερπουλ. Η Stanley υπόκειται σε ελέγχους, διενεργούμενους από τις βρετανικές αρχές, για την τήρηση της δημοσίας τάξεως και την προστασία της δημόσιας ασφάλειας, σε εσωτερικούς ελέγχους ως προς τη νομιμότητα των δραστηριοτήτων της και σε ελέγχους πραγματοποιούμενους, αφενός, από ιδιωτική εταιρία λογιστικού ελέγχου και, αφετέρου, από το Δημόσιο Ταμείο και τις τελωνειακές αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου.
- 22 Η Stanley, η οποία επιθυμούσε να λάβει άδειες για τουλάχιστον 100 σημεία αποδοχής στοιχημάτων στην ιταλική επικράτεια, ενημερώθηκε για τη δυνατότητα συμμετοχής στους διαγωνισμούς που αφορούσαν την παραχώρηση αδειών, πλην

όμως αντιλήφθηκε ότι δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις περί της διαφάνειας του μετοχολογίου, λόγω του ότι ανήκε σε όμιλο εισηγμένο στο Χρηματιστήριο. Κατόπιν αυτού, δεν μετέσχε στον διαγωνισμό και, ως εκ τούτου, δεν της παραχωρήθηκε άδεια διαχείρισεως στοιχημάτων.

Τα κέντρα διαβιβάσεως δεδομένων

23 Η Stanley ασκεί τις δραστηριότητές της στην Ιταλία μέσω διακοσίων τουλάχιστον πρακτορειών, τα οποία καλούνται κοινώς «κέντρα διαβιβάσεως δεδομένων» (στο εξής: ΚΔΔ). Τα κέντρα αυτά παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε χώρους προσιτούς στο κοινό, εντός των οποίων διαθέτουν στους στοιχηματίζοντες πρόγραμμα τηλεματικής που τους παρέχει πρόσβαση στον διακομιστή της Stanley στο Ηνωμένο Βασίλειο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι στοιχηματίζοντες μπορούν, μέσω τηλεματικής, να αποστείλουν στη Stanley τις προτάσεις τους στοιχημάτων, οι οποίες επιλέγονται από τα προγράμματα αθλητικών εκδηλώσεων και τους καταλόγους συντελεστών στοιχημάτων που παρέχει η εταιρία, καθώς και να βεβαιωθούν για την αποδοχή των προτάσεών τους, να καταβάλουν τα διακυβεύματά τους και, ενδεχομένως, να εισπράξουν τα κέρδη τους.

24 Η διαχείριση των ΚΔΔ ασκείται από ανεξάρτητους οικονομικούς φορείς που συνδέονται συμβατικώς με τη Stanley. Οι M. Placanica, C. Palazzese, A. Sorricchio, κατηγορούμενοι των κύριων δικών, ασκούν τη διαχείριση ΚΔΔ συνδεόμενων με τη Stanley.

25 Από τη δικογραφία που διαβίβασε στο Δικαστήριο το Tribunale di Teramo προκύπτει ότι αμφότεροι οι C. Palazzese και A. Sorricchio υπέβαλαν στην

αστυνομική διεύθυνση του Atri, προ της ενάρξεως των δραστηριοτήτων τους, αιτήσεις για να λάβουν άδεια από την αστυνομία, σύμφωνα με το άρθρο 88 του βασιλικού διατάγματος. Οι αιτήσεις αυτές δεν έτυχαν απαντήσεως.

Η αίτηση του Tribunale di Larino για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως (υπόθεση C-338/04)

- 26 Η εισαγγελική αρχή άσκησε ποινική δίωξη κατά του M. Placanica ενώπιον του Tribunale de Larino, με την κατηγορία ότι τέλεσε το ποινικό αδίκημα του άρθρου 4, παράγραφος 4 bis, του νόμου 401/89, καθόσον άσκησε, ως διαχειριστής ΚΔΔ για λογαριασμό της Stanley, οργανωμένη δραστηριότητα συγκεντρώσεως στοιχημάτων χωρίς την απαιτούμενη άδεια της αστυνομίας.
- 27 Το δικαστήριο αυτό έχει αμφιβολίες ως προς το βάσιμο του συμπεράσματος στο οποίο κατέληξε το Corte suprema di cassazione με την απόφαση Gesualdi, όσον αφορά το συμβατό του άρθρου 4, παράγραφος 4 bis, του νόμου 401/89 προς το κοινοτικό δίκαιο. Συγκεκριμένα, το δικαστήριο αυτό διερωτάται κατά πόσον οι λόγοι δημοσίας τάξεως, τους οποίους επικαλέστηκε το Corte suprema di cassazione στην υπόθεση εκείνη, αρκούν πράγματι για να δικαιολογήσουν τους επίμαχους περιορισμούς.
- 28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale de Larino αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Ζητείται από το Δικαστήριο να εκτιμήσει κατά πόσον η διάταξη του άρθρου 4, παράγραφος 4 bis, του νόμου 401/89 είναι σύμφωνη προς τις αρχές των άρθρων 43 επ. [ΕΚ] και 49 [ΕΚ] περί εγκαταστάσεως και ελεύθερης παροχής διασυνοριακών

υπηρεσιών, υπό το πρίσμα, επίσης, των συγκρουόμενων ερμηνειών που προκύπτουν από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [...] (ειδικότερα από την προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ.) και από την απόφαση του Corte suprema di cassazione, Sezioni Unite [στην υπόθεση Gesualdi]: ειδικότερα, ζητείται να διευκρινισθεί κατά πόσον μπορεί να τύχει εφαρμογής εντός της Ιταλίας το σύστημα των κυρώσεων, στις οποίες αναφέρεται το κατηγορητήριο κατά του M. Placanica και των οποίων ζητείται η εις βάρος του επιβολή.»

Οι αιτήσεις του Tribunale di Teramo για την έκδοση προδικαστικής απόφασεως (υποθέσεις C-359/04 και C-360/04)

- 29 Η αστυνομική διεύθυνση του Atri, η οποία προσάπτει στους C. Palazzese και A. Sorricchio ότι άσκησαν οργανωμένη δραστηριότητα προς διευκόλυνση της συγκεντρώσεως στοιχημάτων χωρίς να τους έχει παραχωρηθεί άδεια από τις αρμόδιες αρχές ή να τους έχει χορηγηθεί άδεια από την αστυνομία, προχώρησε, προληπτικώς, στην κατάσχεση των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού τους, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 4 bis, του νόμου 401/89. Κατόπιν της εγκρίσεως των κατασχέσεων από την εισαγγελική αρχή, οι C. Palazzese και A. Sorricchio άσκησαν ενώπιον του Tribunale di Teramo χωριστές προσφυγές κατά των πράξεων με τις οποίες διατάχθηκαν οι κατασχέσεις.
- 30 Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι οι περιορισμοί που επιβάλλονταν στις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο κεφαλαιουχικές εταιρίες, οι οποίοι παρακώλυσαν τη συμμετοχή τους, το 1999, στον τελευταίο διαγωνισμό για την παραχώρηση αδειών εκμεταλλεύσεως στοιχημάτων, αντιβαίνουν προς τις αρχές του κοινοτικού δικαίου, καθόσον εισάγουν διάκριση εις βάρος των μη ιταλικών εταιριών. Συνεπώς, το δικαστήριο αυτό, όπως και το Tribunale di Larino, διατηρεί αμφιβολίες ως προς την ορθότητα της αποφάσεως Gesualdi.

31 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale di Teramo αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν [τα άρθρα 43, πρώτο εδάφιο, ΕΚ και 49, πρώτο εδάφιο, ΕΚ] την έννοια ότι τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν προσωρινώς (για περίοδο έξι έως δώδεκα ετών) από το καθεστώς της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θεσπίζοντας διατάξεις, οι οποίες, μη ερχόμενες σε αντίθεση με τις ως άνω αρχές του κοινοτικού δικαίου, προβλέπουν:

- την παραχώρηση σε ορισμένα πρόσωπα αδειών που ισχύουν για έξι έως δώδεκα έτη και αφορούν την άσκηση δραστηριοτήτων παροχής συγκεκριμένων υπηρεσιών, βάσει νομοθετικού πλαισίου που προβλέπει τον αποκλεισμό από τον διαγωνισμό για την παραχώρηση αυτών των αδειών ορισμένων εταιριών (μη ιταλικών) που έχουν συσταθεί υπό συγκεκριμένη νομική μορφή·
- την τροποποίηση του νομοθετικού αυτού πλαισίου, λαμβανομένου υπόψη ότι αυτό αντέβαινε προς τις αρχές των άρθρων 43 [ΕΚ] και 49 [...] ΕΚ, ώστε να επιτρέπεται εφεξής η συμμετοχή στους διαγωνισμούς και εκείνων των εταιριών που προηγουμένως αποκλείονταν·
- τη μη ανάκληση των αδειών που είχαν παραχωρηθεί βάσει του προγενέστερου νομοθετικού πλαισίου, καίτοι αυτό κρίθηκε, όπως προαναφέρθηκε, ότι αντιβαίνει προς τις αρχές της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, και τη μη προκήρυξη νέου διαγωνισμού, εφαρμοζόμενης της ευθυγραμμισμένης προς τις αρχές αυτές νέας ρυθμίσεως·

- τη συνέχιση, αντιθέτως, της πρακτικής της ασκήσεως ποινικής δίωξης κατά όσων συνεργάζονται με εταιρίες οι οποίες, καίτοι ασκούν νομίμως τη δραστηριότητα αυτή στο κράτος μέλος της έδρας τους, είχαν αποκλεισθεί από τους διαγωνισμούς λόγω ακριβώς των περιορισμών που προέβλεπε το προγενέστερο σύστημα παραχωρήσεως αδειών, το οποίο στη συνέχεια καταργήθηκε;»

³² Με την πρώτη διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 14ης Οκτωβρίου 2003, οι υποθέσεις C-359/04 και C-360/04 ενώθηκαν προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως. Με τη δεύτερη διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 27ης Ιανουαρίου 2006, η υπόθεση C-338/04 ενώθηκε με τις υποθέσεις C-359/04 και C-360/04 προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων

³³ Στην υπόθεση C-338/04, όλες οι κυβερνήσεις που κατέθεσαν παρατηρήσεις, πλην της Βελγικής Κυβερνήσεως, αμφισβητούν το παραδεκτό του υποβληθέντος ερωτήματος. Στις υποθέσεις C-359/04 και C-360/04, η Ιταλική και η Ισπανική Κυβέρνηση έχουν αμφιβολίες ως προς το παραδεκτό του υποβληθέντος ερωτήματος. Όσον αφορά την υπόθεση C-338/04, η Πορτογαλική και η Φινλανδική Κυβέρνηση ισχυρίζονται ότι δεν είναι δυνατό να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα, καθόσον η περί παραπομπής απόφαση του Tribunale di Larino δεν παρέχει επαρκή στοιχεία, ενώ η Ιταλική, η Γερμανική, η Ισπανική και η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι το ερώτημα αφορά την ερμηνεία του εθνικού, και όχι του κοινοτικού, δικαίου και, συνεπώς, ζητείται από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του συμβατού των κανόνων του εσωτερικού δικαίου προς το κοινοτικό δίκαιο. Η Ιταλική και η Ισπανική Κυβέρνηση διατυπώνουν τις ίδιες ακριβώς επιφυλάξεις ως προς το παραδεκτό του υποβληθέντος ερωτήματος στις υποθέσεις C-359/04 και C-360/04.

- 34 Όσον αφορά τα στοιχεία τα οποία πρέπει να περιέχει η απόφαση περί παραπομπής που περιέρχεται στο Δικαστήριο, πρέπει να υπομνησθεί ότι τα στοιχεία αυτά πρέπει όχι μόνο να παρέχουν στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να δίδει χρήσιμες απαντήσεις, αλλά και να παρέχουν στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη τη δυνατότητα να υποβάλλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, προς επίτευξη αυτών των σκοπών, πρέπει, αφενός, το εθνικό δικαστήριο να καθορίζει το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να εξηγεί τις πραγματικές καταστάσεις στις οποίες στηρίζονται τα ερωτήματα αυτά. Αφετέρου, από την απόφαση περί παραπομπής πρέπει να προκύπτουν οι συγκεκριμένοι λόγοι που ώθησαν το εθνικό δικαστήριο να διερωτηθεί επί της ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου και να κρίνει αναγκαία την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο. Συναφώς, είναι απολύτως απαραίτητο το εθνικό δικαστήριο να παράσχει ορισμένες, τουλάχιστον, διευκρινίσεις σε σχέση με τους λόγους που επέλεξε τις κοινοτικές διατάξεις, των οποίων την ερμηνεία ζητεί, καθώς και με τον σύνδεσμο που υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοζόμενης επί της διαφοράς της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας (βλ., μεταξύ άλλων, υπ' αυτή την έννοια, τις αποφάσεις της 26ης Ιανουαρίου 1993, C-320/90 έως C-322/90, *Telemarsicabruzzo* κ.λπ. (Συλλογή 1993, σ. I-393, σκέψη 6), της 6ης Δεκεμβρίου 2005, C-453/03, C-11/04, C-12/04 και C-194/04, *ABNA* κ.λπ. (Συλλογή 2005, σ. I-10423, σκέψεις 45 έως 47) και της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, C-506/04, *Wilson* (Συλλογή 2006, σ. I-8613, σκέψεις 38 και 39).
- 35 Η περί παραπομπής απόφαση του Tribunale di Larino (υπόθεση C-338/04) πληροί τις προϋποθέσεις αυτές. Πράγματι, στο μέτρο που το εθνικό νομικό πλαίσιο και τα επιχειρήματα των διαδίκων ταυτίζονται, κατ' ουσίαν, με εκείνα στο πλαίσιο των οποίων εντάσσεται η προπαρατεθείσα απόφαση *Gambelli* κ.λπ., η παραπομπή στην εν λόγω απόφαση αρκεί για να παράσχει τόσο στο Δικαστήριο όσο και στις κυβερνήσεις των κρατών μελών, και στα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη, τη δυνατότητα να προσδιορίσουν το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 36 Όσον αφορά την κατανομή των αρμοδιοτήτων στο πλαίσιο του συστήματος δικαστικής συνεργασίας που καθιερώνει το άρθρο 234 ΕΚ, είναι αληθές ότι η ερμηνεία των εθνικών διατάξεων εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια, και όχι στο

Δικαστήριο, το οποίο δεν είναι αρμόδιο να αποφαινεται, στο πλαίσιο διαδικασίας δυνάμει του άρθρου αυτού, επί του συμβατού των κανόνων του εσωτερικού δικαίου προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Αντιθέτως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα ερμηνευτικά στοιχεία που άπτονται του κοινοτικού δικαίου και θα του δώσουν τη δυνατότητα να εκτιμήσει το συμβατό των κανόνων του εσωτερικού δικαίου προς την οικεία κοινοτική κανονιστική ρύθμιση (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard, Συλλογή 1995, σ. I-4165, σκέψη 19, και προπαρατεθείσα απόφαση Wilson, σκέψεις 34 και 35).

37 Συναφώς, όπως ορθώς επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 70 των προτάσεών του, από τη διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε το Tribunale di Larino (υπόθεση C-338/04) προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του συμβατού διατάξεως του εσωτερικού δικαίου προς το κοινοτικό δίκαιο. Εντούτοις, το Δικαστήριο, καίτοι δεν δύναται να απαντήσει στο ούτως διατυπωθέν ερώτημα, μπορεί κάλλιστα να δώσει χρήσιμη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, παρέχοντάς του τα σχετικά με το κοινοτικό δίκαιο ερμηνευτικά στοιχεία, βάσει των οποίων θα μπορέσει το ίδιο να αποφανθεί επί του συμβατού του εσωτερικού δικαίου προς το κοινοτικό δίκαιο.

38 Το Tribunale di Teramo προσδιορίζει επακριβώς, με το προδικαστικό ερώτημα (υποθέσεις C-359/04 και C-360/04) που υπέβαλε, τα αποτελέσματα της θεσπίσεως μιας σειράς εθνικών διατάξεων και ερωτά το Δικαστήριο κατά πόσον τα αποτελέσματα αυτά είναι σύμφωνα προς τη Συνθήκη ΕΚ. Συνεπώς, με τα ερώτημα αυτό το Δικαστήριο δεν καλείται να αποφανθεί επί της ερμηνείας του εθνικού δικαίου ή επί του συμβατού του προς το κοινοτικό δίκαιο.

39 Επομένως, τα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να κριθούν παραδεκτά.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

40 Από τις διαβιβασθείσες στο Δικαστήριο δικογραφίες προκύπτει ότι η επιχείρηση που επιθυμεί να ασκήσει, στην Ιταλία, δραστηριότητα στον τομέα των τυχερών παιγνίων οφείλει να συμμορφωθεί προς την οικεία εθνική νομοθεσία, η οποία θέτει τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- την παραχώρηση αδείας από τις αρμόδιες αρχές·

- την παραχώρηση των αδειών αυτών κατόπιν διαγωνισμού από τον οποίο αποκλείονται ορισμένα είδη επιχειρήσεων, ιδίως οι εταιρίες των οποίων οι μέτοχοι δεν μπορούν να εξατομικευθούν ανά πάσα στιγμή·

- τη χορήγηση αδείας από την αστυνομία και

- την επιβολή ποινικών κυρώσεων, σε περίπτωση μη τηρήσεως της οικείας νομοθεσίας.

41 Με τα προδικαστικά τους ερωτήματα, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, τα αιτούντα δικαστήρια ζητούν, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν τα άρθρα 43 ΕΚ και

49 ΕΚ απαγορεύουν εθνική νομοθεσία περί των τυχερών παιγνίων, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών, κατά το μέτρο που θέτει τέτοιες προϋποθέσεις.

- 42 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών εθνική νομοθεσία συνεπάγεται περιορισμούς της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, καθόσον απαγορεύει —επ' απειλή ποινικών κυρώσεων— την άσκηση δραστηριοτήτων στον τομέα των τυχερών παιγνίων ελλείψει παραχωρήσεως αδείας από τις αρμόδιες αρχές ή χορηγήσεως αδείας από την αστυνομία του οικείου κράτους μέλους (προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ., σκέψη 59 και διατακτικό).
- 43 Αφενός, οι περιορισμοί που επιβάλλονται στους μεσολαβούντες, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, παρακωλύουν την άσκηση του δικαιώματος ελεύθερης εγκαταστάσεως των εγκατεστημένων σε άλλο κράτος μέλος εταιριών, όπως η Stanley, που ασκούν τη δραστηριότητα συγκεντρώσεως στοιχημάτων σε άλλα κράτη μέλη μέσω ενός δικτύου πρακτορείων, όπως τα ΚΔΔ που διαχειρίζονται οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ., σκέψη 46).
- 44 Αφετέρου, η επιβαλλόμενη στους μεσολαβούντες, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, απαγόρευση της διευκόλυνσεως της παροχής υπηρεσιών στοιχημάτων που αφορούν αθλητικές συναντήσεις οι οποίες διοργανώνονται από παρέχοντα υπηρεσίες, όπως η Stanley, εγκατεστημένο σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο εντός του οποίου ασκούν τη δραστηριότητά τους οι εν λόγω μεσολαβούντες, συνιστά περιορισμό του δικαιώματος του παρέχοντος υπηρεσίες για ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, ανεξαρτήτως του ότι οι μεσολαβούντες είναι εγκατεστημένοι στο ίδιο κράτος μέλος με τους αποδέκτες αυτών των υπηρεσιών (προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ., σκέψη 58).

- 45 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον οι επίμαχοι στο πλαίσιο των κύριων δικών περιορισμοί μπορούν να γίνουν δεκτοί ως μέτρα παρεκκλίσεως που προβλέπονται ρητώς από τα άρθρα 45 ΕΚ και 46 ΕΚ ή δικαιολογούνται, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, από επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος (προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ., σκέψη 60).
- 46 Συναφώς, η νομολογία έχει δεχθεί ορισμένους επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, όπως είναι η προστασία των καταναλωτών, η πρόληψη της απάτης, η μη ενθάρρυνση της εκ μέρους των πολιτών σπατάλης χρημάτων που συνδέεται με τα παίγνια και, γενικώς, η αποτροπή κάθε διαταράξεως της κοινωνικής τάξεως (βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις αποφάσεις της 24ης Μαρτίου 1994, C-275/92, Schindler, Συλλογή 1994, σ. I-1039, σκέψεις 57 έως 60, της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, C-124/97, Läära κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-6067, σκέψεις 32 και 33, καθώς και τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Zenatti, σκέψεις 30 και 31, και Gambelli κ.λπ., σκέψη 67).
- 47 Στο πλαίσιο αυτό, οι ηθικής, θρησκευτικής ή πολιτιστικής φύσεως ιδιαιτερότητες, καθώς και οι ηθικώς και οικονομικώς επιζήμιες, για το άτομο και την κοινωνία, συνέπειες των παιγνίων και των στοιχημάτων μπορούν να δικαιολογήσουν την αναγνώριση υπέρ των εθνικών αρχών επαρκούς εξουσίας εκτιμήσεως προκειμένου να καθορίζουν τις απαιτήσεις που συνεπάγεται η προστασία των καταναλωτών και της κοινωνικής τάξεως (προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ., σκέψη 63).
- 48 Συναφώς, καίτοι τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να καθορίζουν τους σκοπούς της πολιτικής τους στον τομέα των τυχερών παιγνίων και, ενδεχομένως, να προσδιορίζουν με ακρίβεια το επίπεδο της επιδιωκόμενης προστασίας, εντούτοις οι περιορισμοί που επιβάλλουν πρέπει να πληρούν τις απορρέουσες από τη νομολογία του Δικαστηρίου προϋποθέσεις περί της τηρήσεως της αρχής της αναλογικότητας.
- 49 Επομένως, πρέπει να εξετασθεί χωριστά για καθέναν από τους επιβαλλόμενους με την εθνική νομοθεσία περιορισμούς, ιδίως, το κατά πόσον είναι πρόσφοροι για τη

διασφάλιση της επιτεύξεως του σκοπού ή των σκοπών που επιδιώκει το οικείο κράτος μέλος και το κατά πόσον βαίνουν πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξή τους. Εν πάση περιπτώσει, οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να εφαρμόζονται κατά τρόπο που δεν εισάγει διακρίσεις (βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Gebhard, σκέψη 37, Gambelli κ.λπ., σκέψεις 64 και 65, και την απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2003, C-42/02, Lindman, Συλλογή 2003, σ. I-13519, σκέψη 25).

Επί της προϋποθέσεως παραχωρήσεως αδειάς

- 50 Οι επιχειρήσεις μπορούν να ασκήσουν δραστηριότητα στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών στην Ιταλία μόνον κατόπιν παραχωρήσεως αδειάς από τις αρμόδιες αρχές. Βάσει του ισχύοντος συστήματος παραχωρήσεως αδειών, ο αριθμός των παραχωρησιούχων επιχειρήσεων είναι περιορισμένος. Όσον αφορά την αποδοχή των στοιχημάτων, ο αριθμός των παραχωρούμενων αδειών διαχειρίσεως στοιχημάτων επί αθλητικών εκδηλώσεων, πλην των ιππικών αγώνων, περιορίζεται σε 1 000, όσες ακριβώς παραχωρούνται και για την αποδοχή στοιχημάτων επί ιππικών αγώνων.
- 51 Πρέπει, κατ' αρχάς, να επισημανθεί ότι το γεγονός ότι ο αριθμός αυτός των παραχωρούμενων αδειών για τις δύο κατηγορίες εκδηλώσεων κρίθηκε, όπως προκύπτει από τις δικογραφίες, «επαρκής» για ολόκληρη την ιταλική επικράτεια βάσει ειδικής εκτιμήσεως δεν δικαιολογεί, καθ'αυτό, τα εμπόδια στην άσκηση των δικαιωμάτων ελεύθερης εγκαταστάσεως και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών που απορρέουν από την παραχώρηση περιορισμένου αριθμού αδειών.
- 52 Όσον αφορά τους σκοπούς που μπορούν να δικαιολογήσουν τα εμπόδια αυτά, πρέπει, εν προκειμένω, να γίνει διάκριση μεταξύ δύο σκοπών, ήτοι, αφενός, της

μειώσεως των προσφερόμενων παιγνίων και, αφετέρου, στο μέτρο που πρόκειται για επιτρεπόμενα τυχερά παίγνια, της καταπολεμήσεως της εγκληματικότητας, με την άσκηση ελέγχου επί των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον εν λόγω τομέα και με τη διασφάλιση του ότι οι δραστηριότητες αυτές τυχερών παιγνίων ασκούνται μόνον εντός των ελεγχόμενων κυκλωμάτων.

- 53 Όσον αφορά τον πρώτον από τους δύο σκοπούς, από τη νομολογία προκύπτει ότι, καίτοι ο περιορισμός του αριθμού των παραχωρησιούχων επιχειρήσεων μπορεί, κατ' αρχήν, να δικαιολογηθεί, εντούτοις, πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να συμβάλλει στην προσπάθεια πραγματικής μειώσεως των προσφερόμενων παιγνίων και περιορισμού των δραστηριοτήτων στον τομέα αυτό κατά τρόπο συνεπή και αποτελεσματικό (βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Zenatti, σκέψεις 35 και 36, και Gambelli κ.λπ., σκέψεις 62 και 67).
- 54 Όμως, εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Corte suprema di cassazione, ότι ο Ιταλός νομοθέτης ακολουθεί μια πολιτική αναπτύξεως του τομέα των τυχερών παιγνίων με σκοπό την αύξηση των φορολογικών εσόδων και ότι οι ιταλικές νομοθετικές ρυθμίσεις ουδόλως δικαιολογούνται από λόγους που αφορούν την ανάσχεση της ροπής των καταναλωτών προς τα παίγνια ή τη μείωση των προσφερόμενων παιγνίων.
- 55 Πράγματι, τόσο το Corte suprema di cassazione όσο και η Ιταλική Κυβέρνηση, με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε ενώπιον του Δικαστηρίου, προσδιορίζουν ως πραγματικό σκοπό της επίμαχης στο πλαίσιο των κύριων δικών ιταλικής κανονιστικής ρυθμίσεως τον δεύτερο από τους ως άνω σκοπούς, ήτοι τη διασφάλιση της ασκήσεως των δραστηριοτήτων τυχερών παιγνίων αποκλειστικώς εντός

ελεγχόμενων κυκλωμάτων προς αποτροπή της εκμεταλλεύσεώς τους για εγκληματικούς σκοπούς ή για απάτες. Υπό το πρίσμα αυτό, μια πολιτική ελεγχόμενης αναπτύξεως του τομέα των τυχερών παιγνίων μπορεί κάλλιστα να συνάδει με τον σκοπό της προσελκύσεως όσων επιδίδονται σε απαγορευόμενες δραστηριότητες παράνομων παιγνίων και στοιχημάτων προς τις δραστηριότητες που ασκούνται κατόπιν αδείας και βάσει των προβλεπόμενων από τον νόμο κανόνων. Όπως επισήμαναν ιδίως η Βελγική και η Γαλλική Κυβέρνηση, προς επίτευξη του σκοπού αυτού, οι επιχειρήσεις που ασκούν δραστηριότητες κατόπιν αδείας πρέπει να προσφέρουν μια αξιόπιστη και, ταυτοχρόνως, ελκυστική εναλλακτική επιλογή σε σχέση με τα παράνομα παίγνια, τούτο δε συνεπάγεται την προσφορά ευρέος φάσματος παιγνίων, την εκτεταμένη προβολή των δραστηριοτήτων τους μέσω της διαφήμισεως και τη χρησιμοποίηση σύγχρονων μεθόδων διανομής.

56 Η Ιταλική Κυβέρνηση παρέπεμψε και σε πραγματικά στοιχεία, όπως, μεταξύ άλλων, στην έρευνα που πραγματοποίησε στον τομέα των τυχερών παιγνίων η έκτη μόνιμη επιτροπή (οικονομικών και Δημοσίου Ταμείου) της ιταλικής Γερουσίας. Η έρευνα αυτή κατέληξε στο ότι οι απαγορευόμενες δραστηριότητες παράνομων παιγνίων και στοιχημάτων στην Ιταλία συνιστούν σημαντικό πρόβλημα, στην επίλυση του οποίου μπορεί να συμβάλει η ενίσχυση των δραστηριοτήτων που ασκούνται κατόπιν αδείας και βάσει των προβλεπόμενων από τον νόμο κανόνων. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, το ήμισυ του συνολικού κύκλου εργασιών του τομέα των τυχερών παιγνίων στην Ιταλία προέρχεται από τις παράνομες αυτές δραστηριότητες. Επιπλέον, η εν λόγω επιτροπή έκρινε ότι είναι εφικτή, με τη διεύρυνση των νομίμων δραστηριοτήτων παιγνίων και στοιχημάτων, η ανάκτηση από τις παράνομες αυτές δραστηριότητες μέρους του κύκλου τους εργασιών που αντιστοιχεί σε ποσό ύψους τουλάχιστον ίσου με εκείνου που προέρχεται από τις νόμιμες δραστηριότητες.

57 Υπό τις συνθήκες αυτές, ένα σύστημα παραχωρήσεως αδειών μπορεί πράγματι να συνιστά αποτελεσματικό μηχανισμό ελέγχου των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τυχερών παιγνίων προς αποτροπή της εκμεταλλεύσεως των δραστηριοτήτων αυτών για εγκληματικούς σκοπούς ή για απάτες. Όμως, το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του επαρκή στοιχεία για να εκτιμήσει τον περιορισμό του συνολικού αριθμού των παραχωρούμενων αδειών σε σχέση με τις απορρέουσες από το κοινοτικό δίκαιο απαιτήσεις.

- 58 Συνεπώς, στα αιτούντα δικαστήρια εναπόκειται να διαπιστώσουν αν η εθνική κανονιστική ρύθμιση, καθόσον περιορίζει τον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τυχερών παιγνίων, συμβάλλει πράγματι στην επίτευξη του σκοπού που επικαλέστηκε η Ιταλική Κυβέρνηση, ήτοι στην αποτροπή της εκμεταλλεύσεως των δραστηριοτήτων στον εν λόγω τομέα για εγκληματικούς σκοπούς ή για απάτες. Επιπλέον, στα αιτούντα δικαστήρια εναπόκειται να διαπιστώσουν αν οι περιορισμοί αυτοί πληρούν τις απορρέουσες από τη νομολογία του Δικαστηρίου προϋποθέσεις περί της τηρήσεως της αρχής της αναλογικότητας.

Επί των διαγωνισμών

- 59 Το Tribunale di Teramo (υποθέσεις C-359/04 και C-360/04) τονίζει ρητώς τον αποκλεισμό από τους διαγωνισμούς για την παραχώρηση αδειών των κεφαλαιουχικών εταιριών των οποίων οι μέτοχοι δεν μπορούν να εξατομικευθούν ανά πάσα στιγμή και, ως εκ τούτου, όλων των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο εταιριών. Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων επισήμανε ότι ο περιορισμός αυτός συνεπάγεται τον αποκλεισμό από τους διαγωνισμούς των πλέον σημαντικών επιχειρήσεων του τομέα των τυχερών παιγνίων σε κοινοτικό επίπεδο, καθόσον οι επιχειρήσεις αυτές έχουν συσταθεί υπό τη μορφή κεφαλαιουχικών εταιριών, των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο.
- 60 Προκαταρκτικώς, πρέπει να τονισθεί ότι ζήτημα της νομιμότητας των περιορισμών που επιβάλλονταν στο πλαίσιο των διαγωνισμών του 1999 δεν κατέστη άνευ αντικειμένου κατόπιν της θεσπίσεως, το 2002, νέων νομοθετικών ρυθμίσεων, σύμφωνα με τις οποίες έκτοτε όλες οι κεφαλαιουχικές εταιρίες, χωρίς περιορισμό ως προς τη νομική τους μορφή, μπορούν να μετέχουν στους διαγωνισμούς για την παραχώρηση αδειών. Πράγματι, όπως επισημαίνει το Tribunale di Teramo, δεδομένου ότι, αφενός, οι άδειες που παραχωρήθηκαν το 1999 ίσχυαν για έξι έτη, με δυνατότητα παρατάσεως της ισχύος τους για μια ακόμη εξαετία, και, αφετέρου,

δεν προκηρύχθηκε έκτοτε νέος διαγωνισμός, ο αποκλεισμός από τον τομέα των τυχερών παιγνίων τόσο των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο κεφαλαιουχικών εταιριών όσο και των μεσολαβούντων, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, οι οποίοι μπορούν να ασκήσουν δραστηριότητες για λογαριασμό τους, ενδέχεται να παράγει αποτελέσματα έως το 2011.

- 61 Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, καίτοι ο αποκλεισμός από τους διαγωνισμούς επιβάλλεται αδιακρίτως σε όλες τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο εταιρίες που μπορούν να εκδηλώσουν ενδιαφέρον για την παραχώρηση αδειας, είτε είναι εγκατεστημένες στην Ιταλία είτε σε άλλο κράτος μέλος, η ιταλική κανονιστική ρύθμιση περί των διαγωνισμών συνιστά, εκ πρώτης όψεως, περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως, καθόσον η απουσία αλλοδαπών επιχειρήσεων από τον κύκλο των παραχωρησιούχων οφείλεται στο γεγονός ότι η επίμαχη αυτή εθνική ρύθμιση αποκλείει, στην πράξη, τη δυνατότητα παραχωρήσεως αδειας σε κεφαλαιουχικές εταιρίες εισηγμένες σε Χρηματιστήρια άλλων κρατών μελών (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Gambelli κ.λπ., σκέψη 48).
- 62 Ανεξαρτήτως του ζητήματος κατά πόσον ο αποκλεισμός των εισηγμένων στο Χρηματιστήριο κεφαλαιουχικών εταιριών επιβάλλεται, στην πράξη, κατά τον ίδιο τρόπο τόσο στις εγκατεστημένες στην Ιταλία όσο και στις προερχόμενες από άλλα κράτη μέλη επιχειρήσεις, ο πλήρης αυτός αποκλεισμός βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού της αποτροπής του ενδεχομένου συμμετοχής των επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τυχερών παιγνίων σε εγκληματικές πράξεις ή απάτες. Πράγματι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 125 των προτάσεών του, υπάρχουν και άλλοι τρόποι ελέγχου των λογαριασμών και των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων του τομέα των τυχερών παιγνίων, οι οποίοι θα περιόριζαν λιγότερο την ελευθερία εγκαταστάσεως και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, όπως, παραδείγματος χάρη, η συλλογή πληροφοριακών στοιχείων σε σχέση με τους εκπροσώπους ή τους κυρίου μετόχους τους. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι ο Ιταλός νομοθέτης θεώρησε ότι μπορεί να καταργήσει τον αποκλεισμό αυτό με τον δημοσιονομικό νόμο του 2003, χωρίς να τον αντικαταστήσει με άλλες περιοριστικές διατάξεις.

63 Όσον αφορά τις συνέπειες που απορρέουν από τον παράνομο χαρακτήρα του αποκλεισμού ορισμένων επιχειρήσεων από τους διαγωνισμούς, από απόψεως των αδειών που έχουν παραχωρηθεί και ισχύουν ακόμη, στην εθνική έννομη τάξη απόκειται να θεσπίσει διαδικαστικούς κανόνες διασφαλίζοντας την προστασία των δικαιωμάτων τα οποία οι εν λόγω επιχειρήσεις αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο, υπό την προϋπόθεση, αφενός, ότι οι κανόνες αυτοί δεν είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που αφορούν παρόμοιες καταστάσεις αμιγώς εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας) και, αφετέρου, ότι δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικώς δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ. τις αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-453/99, *Courage και Crehan*, Συλλογή 2001, σ. I-6297, σκέψη 29, και της 19ης Σεπτεμβρίου 2006, C-392/04 και C-422/04, *i-21 Germany και Argos*, Συλλογή 2006, σ. I-8599, σκέψη 57). Συναφώς, τόσο η ανάκληση και η αναδιανομή των αδειών που έχουν παραχωρηθεί όσο και η προκήρυξη νέου διαγωνισμού για την παραχώρηση επαρκούς αριθμού νέων αδειών θα ήταν πρόσφορες λύσεις εν προκειμένω. Πάντως, επιβάλλεται, εν πάση περιπτώσει, η διαπίστωση ότι, ελλείψει διαδικασίας παραχώρησης αδειών στην οποία να μπορούν να μετέχουν και οι επιχειρήσεις που αποκλείστηκαν παρανόμως από τον τελευταίο διαγωνισμό για την παραχώρηση αδειών, δεν μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις εις βάρος των εν λόγω επιχειρήσεων για την άσκηση δραστηριοτήτων χωρίς την προηγούμενη παραχώρηση αδείας.

64 Συνεπώς, τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών, η οποία απέκλειε και εξακολουθεί να αποκλείει από τον τομέα των τυχερών παιχνιδιών τις επιχειρήσεις που έχουν συσταθεί υπό τη μορφή κεφαλαιουχικής εταιρίας, της οποίας οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο.

Επί της προϋπόθεσης χορηγήσεως αδείας από την αστυνομία

65 Η απαίτηση ότι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τυχερών παιχνιδιών και οι εγκαταστάσεις τους πρέπει να υπόκεινται, αρχικώς, σε έλεγχο και,

εν συνεχεία, σε διαρκή επιτήρηση συμβάλλει προδήλως στην επίτευξη του σκοπού που αφορά την αποτροπή του ενδεχομένου συμμετοχής των επιχειρήσεων αυτών σε εγκληματικές πράξεις ή απάτες και συνιστά, εκ πρώτης όψεως, μέτρο ανάλογο προς τον σκοπό αυτό.

- 66 Πάντως, από τη δικογραφία προκύπτει ότι οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών ήταν πρόθυμοι να λάβουν άδειες από την αστυνομία και να υποβληθούν στον έλεγχο και την επιτήρηση που προβλέπει ο νόμος. Πράγματι, δεδομένου ότι οι άδειες από την αστυνομία χορηγούνται αποκλειστικώς στους παραχωρησιούχους, θα ήταν αδύνατο για τους κατηγορούμενους των κύριων δικών να λάβουν τις άδειες αυτές. Συναφώς, από τη δικογραφία προκύπτει επίσης ότι οι C. Palazzese και A. Sorricchio είχαν ζητήσει, προ της ενάρξεως των δραστηριοτήτων τους, να λάβουν άδειες από την αστυνομία σύμφωνα με το άρθρο 88 του βασιλικού διατάγματος, πλην όμως οι αιτήσεις τους δεν έτυχαν απαντήσεως.
- 67 Πάντως, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 123 των προτάσεών του, η διαδικασία χορηγήσεως αδειών από την αστυνομία επηρεάζεται, υπό τις συνθήκες αυτές, από τις προαναφερθείσες πλημμέλειες που πλήττουν την παραχώρηση αδειών από τις αρμόδιες αρχές. Συνεπώς, δεν μπορεί να προσαφθεί, εν πάση περιπτώσει, σε πρόσωπα, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, ότι άσκησαν δραστηριότητες χωρίς την απαιτούμενη άδεια της αστυνομίας, καθόσον δεν μπορούσαν να λάβουν τις άδειες αυτές, λόγω του ότι η χορήγησή τους προϋποθέτει την προηγούμενη παραχώρηση στα πρόσωπα αυτά αδείας από τις αρμόδιες αρχές, της οποίας δεν μπορούσαν να τύχουν, κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου.

Επί των ποινικών κυρώσεων

- 68 Καίτοι, η ποινική νομοθεσία εμπίπτει, κατ' αρχήν, στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, εντούτοις, κατά πάγια νομολογία, το κοινοτικό δίκαιο επιβάλλει περιορισμούς στην εν λόγω αρμοδιότητα, καθόσον η νομοθεσία αυτή δεν μπορεί να

περιορίζει τις θεμελιώδεις ελευθερίες που διασφαλίζει το κοινοτικό δίκαιο (βλ. απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1999, C-348/96, Calfa, Συλλογή 1999, σ. I-11, σκέψη 17).

- 69 Επιπλέον, από τη νομολογία προκύπτει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επιβάλλει ποινικές κυρώσεις για τη μη εκπλήρωση προϋποθέσεως διοικητικής φύσεως, οσάκις το οικείο κράτος μέλος, κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου, αποκλείει ή καθιστά αδύνατη την εκπλήρωση αυτής της προϋποθέσεως (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1983, 5/83, Rienks, Συλλογή 1983, σ. 4233, σκέψεις 10 και 11).
- 70 Εν προκειμένω, ήταν προφανώς αδύνατη η απαιτούμενη από την ιταλική νομοθεσία παραχώρηση αδείας από τις αρμόδιες αρχές και χορήγηση αδείας από την αστυνομία σε πρόσωπα, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, που είναι διαχειριστές ΚΔΔ συνδεδεμένων με εισηγμένη στο Χρηματιστήριο και εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος εταιρία, η οποία διοργανώνει στοιχήματα, διότι, κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου, η Ιταλική Δημοκρατία εξαρτά τη χορήγηση αδείας της αστυνομίας από την προϋπόθεση της προηγούμενης παραχωρήσεως αδείας των αρμόδιων αρχών και, κατά τον χρόνο του επίμαχου στο πλαίσιο των υποθέσεων των κύριων δικών διαγωνισμού, το εν λόγω κράτος μέλος αρνήθηκε να παραχωρήσει άδειες σε εταιρίες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η Ιταλική Δημοκρατία δεν μπορεί να επιβάλει ποινικές κυρώσεις σε πρόσωπα, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, για την άσκηση οργανωμένης δραστηριότητας συγκεντρώσεως στοιχημάτων χωρίς την προηγούμενη παραχώρηση αδείας από τις αρμόδιες αρχές ή χορήγηση αδείας από την αστυνομία.
- 71 Συνεπώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών, η οποία επιβάλλει ποινικές κυρώσεις σε πρόσωπα, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, για την άσκηση οργανωμένης

δραστηριότητας συγκεντρώσεως στοιχημάτων ελλείψει της απαιτούμενης από την εθνική νομοθεσία παραχωρήσεως αδείας από τις αρμόδιες αρχές ή χορηγήσεως αδείας από την αστυνομία, στις περιπτώσεις που τα πρόσωπα αυτά δεν ήταν δυνατό να λάβουν τις σχετικές άδειες λόγω της κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου αρνήσεως του οικείου κράτους μέλους να τους τις παράσχει.

72 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η εξής απάντηση:

- 1) Εθνική κανονιστική ρύθμιση απαγορεύουσα την άσκηση δραστηριοτήτων συγκεντρώσεως, αποδοχής, καταχωρίσεως και διαβιβάσεως προτάσεων στοιχημάτων, ιδίως επί αθλητικών εκδηλώσεων, ελλείψει παραχωρήσεως αδείας από τις αρμόδιες αρχές ή χορηγήσεως αδείας από την αστυνομία του οικείου κράτους μέλους συνιστά περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών που προβλέπουν, αντιστοίχως, τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ.
- 2) Στα αιτούντα δικαστήρια εναπόκειται να διαπιστώσουν αν η εθνική κανονιστική ρύθμιση, καθόσον περιορίζει τον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τυχερών παιγνίων, συμβάλλει πράγματι στην επίτευξη του σκοπού της αποτροπής της εκμεταλλεύσεως των δραστηριοτήτων στον τομέα αυτό για εγκληματικούς σκοπούς ή για απάτες.
- 3) Τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών, η οποία απέκλειε και εξακολουθεί να αποκλείει από τον τομέα των τυχερών παιγνίων τις επιχειρήσεις που έχουν συσταθεί υπό τη μορφή κεφαλαιουχικής εταιρίας, της οποίας οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο.

- 4) Τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών, η οποία επιβάλλει ποινικές κυρώσεις σε πρόσωπα, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, για την άσκηση οργανωμένης δραστηριότητας συγκεντρώσεως στοιχημάτων ελλείψει της απαιτούμενης από την εθνική νομοθεσία παραχωρήσεως αδείας από τις αρμόδιες αρχές ή χορηγήσεως αδείας από την αστυνομία, στις περιπτώσεις που τα πρόσωπα αυτά δεν ήταν δυνατό να λάβουν τις σχετικές άδειες λόγω της κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου αρνήσεως του οικείου κράτους μέλους να τους τις παράσχει.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁷³ Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

- 1) **Εθνική κανονιστική ρύθμιση απαγορεύουσα την άσκηση δραστηριοτήτων συγκεντρώσεως, αποδοχής, καταχωρίσεως και διαβιβάσεως προτάσεων στοιχημάτων, ιδίως επί αθλητικών εκδηλώσεων, ελλείψει παραχωρήσεως αδείας από τις αρμόδιες αρχές ή χορηγήσεως αδείας από την αστυνομία**

του οικείου κράτους μέλους συνιστά περιορισμό της ελευθερίας εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών που προβλέπουν, αντιστοίχως, τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ.

- 2) Στα αιτούντα δικαστήρια εναπόκειται να διαπιστώσουν αν η εθνική κανονιστική ρύθμιση, καθόσον περιορίζει τον αριθμό των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τυχερών παιγνίων, συμβάλλει πράγματι στην επίτευξη του σκοπού της αποτροπής της εκμεταλλεύσεως των δραστηριοτήτων στον τομέα αυτό για εγκληματικούς σκοπούς ή για απάτες.

- 3) Τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών, η οποία απέκλειε και εξακολουθεί να αποκλείει από τον τομέα των τυχερών παιγνίων τις επιχειρήσεις που έχουν συσταθεί υπό τη μορφή κεφαλαιουχικής εταιρίας, της οποίας οι μετοχές είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο.

- 4) Τα άρθρα 43 ΕΚ και 49 ΕΚ πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι απαγορεύουν εθνική κανονιστική ρύθμιση, όπως η επίμαχη στο πλαίσιο των κύριων δικών, η οποία επιβάλλει ποινικές κυρώσεις σε πρόσωπα, όπως οι κατηγορούμενοι των κύριων δικών, για την άσκηση οργανωμένης δραστηριότητας συγκεντρώσεως στοιχημάτων ελλείψει της απαιτούμενης από την εθνική νομοθεσία παραχωρήσεως αδείας από τις αρμόδιες αρχές ή χορηγήσεως αδείας από την αστυνομία, στις περιπτώσεις που τα πρόσωπα αυτά δεν ήταν δυνατό να λάβουν τις σχετικές άδειες λόγω της κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου αρνήσεως του οικείου κράτους μέλους να τους τις παράσχει.

(υπογραφές)